

KANSALAISALOITE 1591

Työeläkeindeksin palauttaminen palkkatasoindeksiksi

Muistio 9.2.2017

Kimmo Kiljunen

Eeva Kainulainen

Heikki Ranki

Kerttu Perttilä

TIIVISTELMÄ

1. Työeläke on ansiosidonnainen etuus. Sen tehtävä on turvata ansaittu tulotaso eläkeaikana. Vanhuuseläkkeensaajista 98 % saa työeläkettä.
2. Työeläkkeen arvon säilyttämiseksi otettiin alun perin käyttöön SAK:n vaatimuksesta palkkaindeksi. Vuonna 1995 hyväksyttiin taitettu indeksi, joka on hintapainotteinen, eikä turvaa eläkkeen ostovoimaa suhteessa elintason nousuun.
3. Eduskunnan päätöksen mukaan tämän ”eläketasoa heikentävän toimenpiteen tavoitteena on työeläkejärjestelmän turvaaminen”. (StVM 17/1995) Varauduttiin suurten ikäluokkien eläkkeelle siirtymiseen.
4. Kuluneen 20 vuoden aikana vanhuuseläkeläisten määrä on kasvanut 790 000:sta 1,2 miljoonaan. Tänä aikana eläkemenot ovat kaksinkertaistuneet, mutta eläkerahastot viisinkertaistuneet. Eläkevaroista yli 130 miljardia euroa on sijoitettu ulkomaille, koska rahat ”eivät mahdu Suomeen”.
5. Eläkerahastoista ei ole yhtä vuotta lukuun ottamatta maksettu nettona eläkkeitä. Työeläkemaksut ovat olleet suuremmat kuin maksetut eläkkeet.
6. Taitetun indeksin seurauksena eläkeläiset ovat Suomen ainoa tulonsaajaryhmä, joka lakisääteisesti köyhtyy suhteessa elintason nousuun. Reaalisesti taitettu indeksi on 1995-2105 välisenä aikana nostanut keskimääräistä kuukausittaista eläkettä 73 euroa, eli 3,6 euroa vuodessa. Palkkatasoindeksi olisi vastaavana ajanjaksona nostanut eläkettä reaalisesti 406 euroa.

7. Nyt 26 000 kansaneläkeläistä, eli 2 % kaikista vanhuuseläkeläisistä ja 374 000 työeläkeläistä, eli 31 %, elää köyhyysrajan alla (1 200 €/kk). Suuri joukko sinnittelee aivan köyhyysrajan pinnassa, ja heikko indeksi valuttaa heitä koko ajan sen alle.

8. Missään muualla Länsi-Euroopassa eivät ikäihmiset köyhydy kuten Suomessa. Useissa EU-maissa on lakisääteisissä eläkkeissä puhdas palkkaindeksi ja enemmistössä maita on palkkapainotteinen indeksi. Miksi Suomessa sen pelätään romuttavan eläkejärjestelmän?

9. Palkkaindeksin palauttaminen lisäisi eläkemenoa ensimmäisenä vuonna 312 miljoonaa euroa, jos reaali-palkat nousevat 1,6 %. Eläke nousee vain, jos palkat joilla työeläkkeet maksetaan, nousevat.

10. Eläketurvakeskuksen ennusteessa 30 vuoden kuluttua palkkaindeksin kustannuslisä vuoden 2045 eläkemenossa olisi nykyrahassa 4,2 miljardia euroa. Eläkerahastot olisivat tuolloin edelleen suuremmat kuin tänä päivänä. Taitettu indeksi kaksinkertaistaisi ne. Sama ennuste arvioi, että palkkatasoindeksi kuitenkin söisi eläkevarat vuoteen 2067.

11. Vuonna 2045 suuret ikäluokat ovat jo poistuneet keskuudestamme, mutta palkkaindeksiäkin käyttäen eläkevarat olisivat reaalisesti suuremmat kuin tänään. Nuoremmille sukupolville jäisi myös palkkaindeksin aikaansaama kasvuvaikutus työpaikkoineen ja koko kansallisomaisuus.

12. Vakavasti otettavia ennusteita ei laadita vuosikymmenien päähän, koska luottamusvälit jäävät liian väljiksi.

13. ETK:n ennusteen vakavin puute on jättää huomioimatta palkkaindeksin kasvuvaikutus. Jos eläkemeno olisi 30 vuoden kuluttua 4,2 miljardia euroa enemmän, niin verotulot nousisivat 1,3 miljardia, Suomeen luotaisiin 50 000 uutta työpaikkaa ja eläkerahastot karttuisivat 0,5 miljardia lisääntyvistä työeläkemaksuista. Tätä kasvuvaikutusta ETK:n ennustemalli ei sisällytä laskelmaan, joten ennusteelta on pohja pois.

14. ETK on myös arvioinut palkkaindeksin kustannusvaikutusta siten, että se olisi ollut käytössä koko työeläkejärjestelmän historian. Eläkerahastojen koko olisi nyt 90 miljardia euroa eikä 180 miljardia, ja työeläkemeno olisi 17 %, eli 4,2 miljardia nykyistä korkeampi.

15. Palkkaindeksi ei olisi 40 vuodessa syönyt eläkerahastoja, vaan kolminkertaistanut ne. Eläkevaroja olisi nykyisin sijoitettu ulkomaille 40 miljardia euroa, eikä 130 miljardia, mutta osto-voimaa olisi yli 4 miljardia euroa lisää kotimaisiin työvaltaisiin palveluihin, verotulot karttuisivat ja työpaikkoja olisi lähes 50 000 enemmän. Sen sijaan taitettu indeksi uhkaa viedä nuorilta työpaikat ja kuivattaa kansantalouden ulkomaille siirrettäviin rahastoihin.

16. ETK:n laskelma osoittaa, että ”eläkepommia” ei ollut. Palkkaindeksikin olisi johtanut ylipuhastointiin, sillä alkuperäinen tavoite oli luoda kahden vuoden eläkemenoa vastaava puskuri, eli nykyrahassa 50 miljardia euroa.

17. Eläkevaroista suurin osa, 65 %, on jo eläkkeellä olevien tai juuri eläkkeelle siirtyvien säästöjä. Rungas 20 % on varattu 1960-luvulla ja vajaa 10 % 1970-luvulla syntyneille. Nykynuorten, 1980–90-luvuilla syntyneiden osuus on tällä hetkellä 3,5 %.

Eläkerahastoja tai niiden tuottoja ei ole koskaan nettona käytetty eläkkeisiin. Kun 65-vuotiaan keskimääräinen elinaika on 20 vuotta, niin heidän kartuttamansa eläkevarat siirtyvät käytännössä kokonaan tuleville sukupolville, jos jatketaan taitetulla indeksillä.

18. Niitä 2 % vanhuuseläkeläisistä, joilla on pelkkä kansaneläke, ei indeksiuudistus hyödytä. Heidän toimeentulonsa kohentaminen edellyttää tasokorotuksia perusturvaan ja julkisten palvelujen turvaamista. Nämä rahoitetaan verovaroin.

19. Indeksiuudistus parantaa yli 374 000 köyhyysrajan alla elävän työeläkeläisen toimeentuloa. Indeksitarkistus, kuten palkan korotukset on prosenttikorotus, joten se antaa euroja enemmän suurempituloiselle, mutta suhteellisia tuloeroja se ei kasvata.

20. Laskennallinen eläkevastuu on 600 miljardia euroa, mutta se ei koskaan voi yhtäaikaisesti ja täysin realisoitua. Muutoin kaikki siirtyisivät eläkkeelle yhtä aikaa ja työnteko loppuisi. Missään maailmassa ei ole täysin rahastoivaa lakisääteistä eläkejärjestelmää.

21. ETK:n laskelmat, joissa verrataan sukupolvia toisiinsa työeläkemaksun tuoton osalta, ovat outoja, sillä eläkejärjestelmämme ei ole maksuperusteinen vakuutusjärjestelmä, vaan sosiaaliturvaan kuuluva sosiaalirahasto. Jokainen sukupolvi on hoitanut lakisääteiset velvoitteensa ja omaa yhtäläisen oikeuden ansaitsemaansa eläketurvaan.

22. Eläkevarat on lakisääteisesti annettu elinkeinoelämämme johdon hoitoon. Saamastaan sijoittajavallasta etuuksineen se ei tahdo tinkiä eläkkeensaajien hyväksi.

23. Indeksiuudistuksessa pitää varmistaa jokaisen eläkeläispolven eläketurva. Kenenkään ei pidä lakisääteisesti köyhtyä eläkkeellä ollessaan. Uudistusta olisi järkevä tarkastella viiden vuoden välein, jotta sen onnistumista voidaan arvioida suhteessa faktoihin, ei ennusteisiin ja arvailuihin.

1. Työeläke on ansiosidonnainen etuus

Työeläke on ansiosidonnainen sosiaalivakuutus. Se turvaa henkilökohtaiseen työsuoritukseen perustuvan tulotason eläkevuosina. Työeläkeindeksin pitäisi ylläpitää tämä ansaittu tulotaso.

Työeläkkeen arvon säilyttämiseksi käytettiin alun perin palkkaindeksiä. Se oli SAK:n vaatimus, kun työeläkejärjestelmä vuonna 1962 luotiin. Vuonna 1977 otettiin käyttöön puoli-väli-indeksi ja vuonna 1995 ns. taitettu indeksi, joka on hin-
tapainotteinen. Se ei säilytä eläkkeen ostovoimaa ja ansaittua tulotasoa elintason noustessa.

Eduskunnan päätöksen mukaan tämän ”eläketasoa heikentävän toimenpiteen tavoitteena on työeläkejärjestelmän turvaaminen”. (StVM 17/1995) Varauduttiin suurten ikäluokkien eläkkeelle siirtymiseen.

Taitetun indeksin vuoksi eläkkeensaajat ovat ainoa tulonsaajaryhmä, joka lakisääteisesti köyhtyy. Suomen Senioriliikkeen lisäksi Eläkeläisliittojen etujärjestö EETU ry on johdonmukaisesti vaatinut palkkapainotteisemman indeksin käyttöönottoa.

”Indeksirakenteessa tulisi lisätä ansioindeksin painoarvoa. Samalla tulisi hakea mallia, mikä suosisi nykyistä enemmän pieniä ja keskisuuria eläkkeitä.” (EETU 21.9.2016)

2. Perusturva ja ansioturva

Lakisääteiset eläkkeet jakautuvat kahtia. Ensinnäkin on verorahoin maksettava tasasuuruinen perusturva, eli kansaneläke ja sitä täydentävä takuueläke. Ne varmistavat vähimmäisturvan niille, jotka eivät ole olleet ansiotyössä. Toisena, ja tärkeimpänä eläkevakuutusmuotona on työeläke, joka maksetaan työssäkäyvien eläkemaksuilla.

Vuonna 2015 Suomessa oli 1,4 miljoonaa eläkkeensaajaa.

Näistä 5 % sai pelkkää kansaneläkettä ja 60 % vain työeläkettä. Loput 35 % saivat sekä työeläkettä että kansaneläkettä. Työeläkkeen kohotessa noin 1 300 euroon kuukaudessa häviää kansaneläke täysin. Molempia eläkkeitä saavilla työeläkkeen osuus on 73 % ja kansaneläkkeen 27 %. Työeläke on eläkkeensaajien pääasiallinen tulolähde.

Kansaneläkeindeksinä käytetään kuluttajahintaindeksiä. Se ylläpitää eläkkeen ostovoiman suhteessa hintojen nousuun. Jotta kansaneläkkeen ostovoima säilyisi suhteessa elintason nousuun, siihen tehdään säännönmukaisesti tasokorotuksia. Siksi Eläketurvakeskuksen pitkän aikavälin ennusteissa kansaneläkettä tarkistetaan menneen kehityksen valossa puoliväli-indeksillä, jossa palkkatason muutoksen painokerroin on 0,5 ja hintatason 0,5.

Työeläkkeisiin ei tehdä tasokorotuksia. Miksi? Siksi, että se ansioturvana katsotaan jatkopalkaksi/myöhennetyksi palkaksi, johon määritelmän mukaan sovelletaan palkkaindeksiä. Palkan korotuksissa on aina huomioitu hintojen nousu. Sen päälle tulee ns. reaali-osa, joka vastaa talouskasvua ja elintason nousua. Palkkatasoindeksi varmistaa ansaitun tulotason säilymisen työeläkkeissä ilman tasokorotuksia.

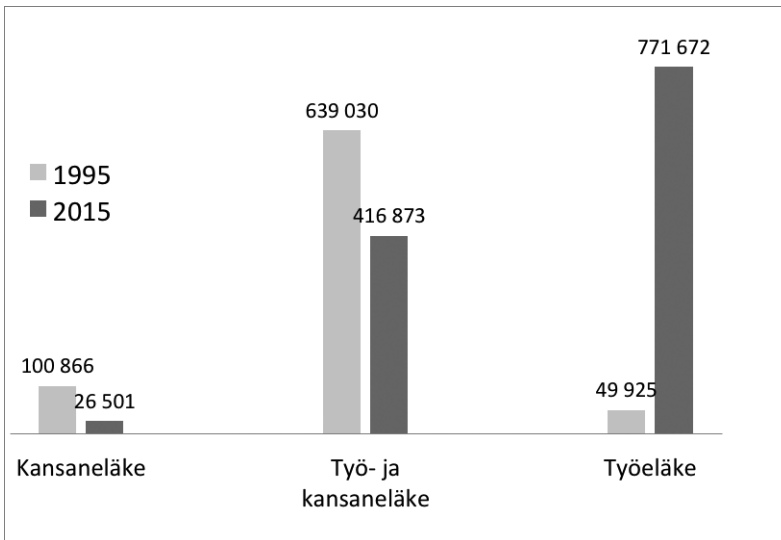
Kun palkkatasoindeksi poistettiin, koettiin tämä ”oikeusmurhaksi”. Sen palauttaminen ei tarkoita eläkkeiden korotusta, vaan eläketason laskun estämistä ja köyhtymiskiirteen katkaisemista. Eikä tähän tarvita verovaroja.

3. Kansaneläkkeestä työeläkkeeksi

Työeläkkeestä on tullut Suomessa tärkein eläke- ja eläkemuoto. Sitä täydentävä kansaneläke on nykyisin lähinnä työkyvyttömyystukea, ei vanhuuden turvaa kuten aikaisemmin. Vanhuuseläkeläisistä vain 2 % saa pelkkää kansaneläkettä. Keski-ikäinen kansaneläkeläinen on tänä päivänä 51-vuotias, työkyvyttömän miehenkilö.

Muutos on ollut nopea. Vuonna 1995 vanhuuseläkkeensaajista 13 % sai kansaneläkettä, 81 % sai sekä työ- että kansaneläkettä ja 6 % vain työeläkettä. Kaksikymmentä vuotta myöhemmin tilanne on lähes päinvastainen. Kaikista vanhuuseläkeläisistä on työeläkeläisiä 98 % ja pelkkää työeläkettä saa 64 % kaikista.

Vanhuuseläkkeensaajat eläkelajin mukaan 1995 ja 2105

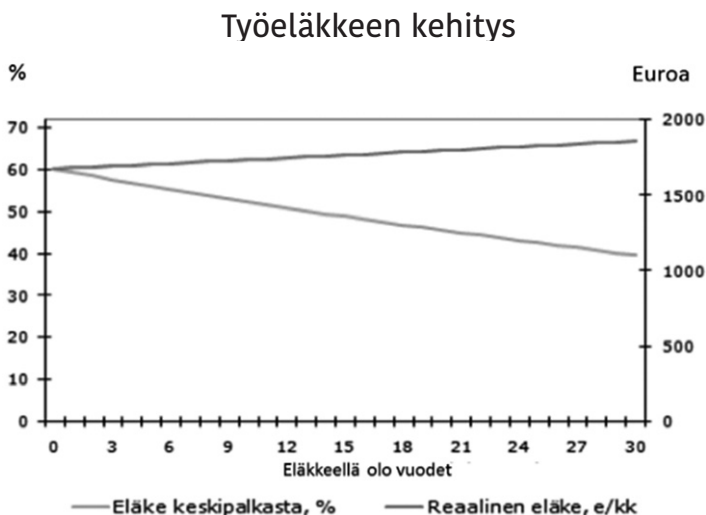
Lähde: Eläketurvakeskus

Niillä, jotka saavat sekä työeläkettä että kansaneläkettä, edellinen on peruseläke ja jälkimmäinen sitä täydentävä. Molempia eläkkeitä saavien keskimääräinen eläke on 1 030 euroa kuukaudessa. Tästä työeläkkeen osuus on 73 % ja kansaneläkkeen 27 %.

Kun Suomessa käydään keskustelua ikääntyneiden eläketurvasta, niin mittakaavaltaan avainongelma on työeläkkeen riittämätön ja laskeva taso. Vanhuuseläkkeensaajista työeläkeläisiä on 1 190 000 ja kansaneläkeläisiä 26 500, ja jälkimmäisten lukumäärä pienenee koko ajan.

4. Köyhtymiskierre

Suomessa ikäihminen köyhtyy vanhetessaan. Eläkkeelle siirryttäessä työeläkkeen korvausaste asetetaan 60 %:iin ansaitusta keskipalkasta. Heti eläkkeelle päästyä alkaa ”palkanalennus”, eli eläkkeen osuus suhteessa ansaittuun eläkepalkkaan laskee ja se jatkuu koko eläkeajan.

Laskennallinen esimerkki, kun ansiotason reaalimuutos on 1,75 %/v. Lähde: ETK

Lähde: Eläketurvakeskus

Vuonna 1995 myönnetyn eläkkeen suhde keskipalkkaan on tänään enää 47 %. Eläketaso laskee 30 vuodessa 40 %:iin keskipalkasta. Reaalisesti eläke hieman nousee, koska yleinen ansiotason nousu vaikuttaa 0,2 kertoimella eläkeindeksissä, mutta suhteessa elintason nousuun eläke vääjäämättä kutistuu.

Aina 1980-luvun puoliväliin asti eläkkeet seurasivat melko tarkasti palkkakehitystä. Erkaantuminen alkoi selvästi 1990-luvun puolivälin jälkeen. Sen jälkeen eläkkeet ovat jääneet pahasti jälkeen ansiokehityksestä ja elintason noususta. Vuosina

1995–2015 palkat nousivat lähes kaksi kertaa nopeammin kuin eläkkeet, sillä työeläke on noussut 46 % ja palkat 88 %.

Eläketurvakeskus toteaa kuitenkin viimeisimmässä raportissaan, että ”toimeentulovaikeuksia kokee huomattavan pieni osa suomalaisista eläkeikäisistä”. (Eläkkeet ja eläkeläisten toimeentulo 1995-2015, ETK 16.1.2017) Raportin mukaan keskimääräinen kokonaiseläke on 20 vuodessa noussut reaalisesti 36 %.

Vuonna 2015 eläkeläisten keskimääräinen kuukausittainen kokonaiseläke oli reaalisesti 466 euroa korkeampi kuin vuonna 1995. Uusien eläkkeensaajien työeläke on keskimäärin suurempi kuin eläkkeeltä poistuvien. Työeläkeindeksi on nostanut keskimääräistä kokonaiseläkettä 1996-2015 reaalisesti yhteensä 73 eurolla.” ETK 16.1.2017 s. 83

Keskimääräinen eläke on noussut eläkeläisrakenteen muutoksen vuoksi. Pienituloiset kansaneläkeläiset ovat poistuneet joukostamme. Heidän tilalleen on tullut parempaa ansioturva saavia työeläkeläisiä, joiden lähtöeläke määräytyy talouskasvun ja palkkakehityksen mukaan. Eläkkeelle siirryttäessä alkaa kuitenkin elintason suhteellinen lasku ja köyhtyminen.

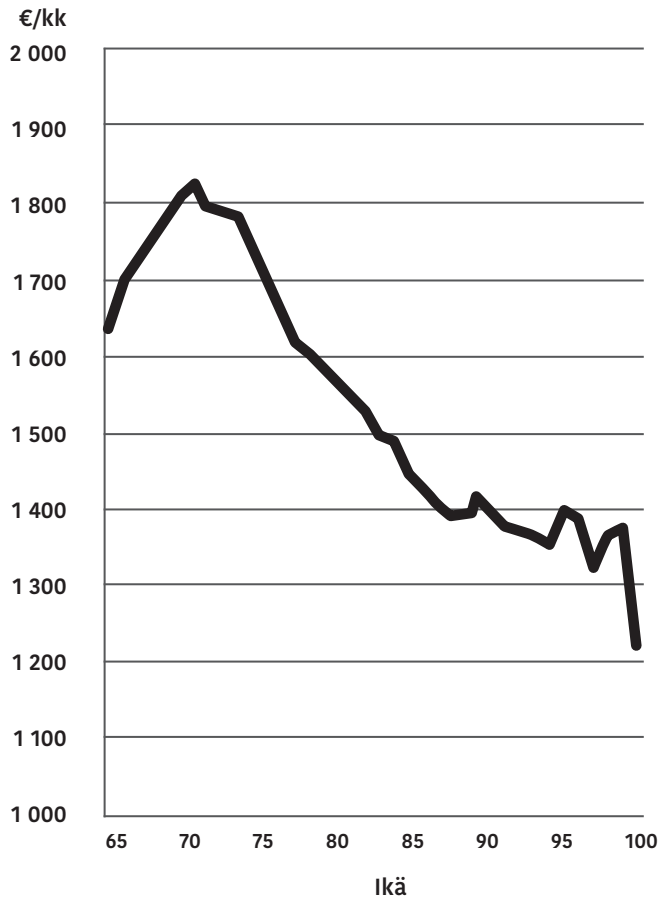
Keskimääräisen eläkkeen reaalikehitys eri indekseillä 1995-2015

	Indeksin reaalikehitys	
Taitettu indeksi	7 %	73 €/kk
Puoliväli-indeksi	20 %	208 €/kk
Palkkatasoindexi	39 %	406 €/kk

Keskimääräinen eläke vuonna 1995 oli 1 042 €/kk vuoden 2015 rahassa.

Lähde: Eläketurvakeskus

Vanhuuseläke iän mukaan 2015

Lähde: Eläketurvakeskus

ETK:n raportin mukaan taitettu indeksi on reaalisesti noussut 7 % vuosien 1995–2015 välisenä aikana. Puoliväli-indeksi on noussut 20 % ja palkkatasoindeksi 39 %. Taitetun indeksin aikana keskimääräinen kuukausittainen työeläke on reaalisesti noussut vuodessa 3,6 euroa. Yhteensä 20 vuodessa työeläkkeen reaalisuus on 73 euroa! Tämä on ”palkankorotus”, jonka eläke-

läinen on jatkopalkkaansa, eli ansiosidonnaiseen työeläkkeeseensä hankkinut parin vuosikymmenen aikana. Palkkatasoindeksi olisi samana ajanjaksona nostanut reaalisesti keskimääräistä kuukausittaista työeläkettä 406 euroa.

Vanhuuseläke laskee ikäryhmittäin johtuen heikosta indeksistä. Korkein eläke on 69-vuotiailla, 1 820 euroa kuukaudessa. Näin siksi, että suurituloisimmat siirtyvät viime vaiheessa vanhuuseläkkeelle. Sen jälkeen eläketaso laskee niin, että 100-vuotiaan keskimääräinen eläke on 1 224 euroa. Nimelliseläke ei laske, mutta sen suhteellinen ostovoima heikkenee.

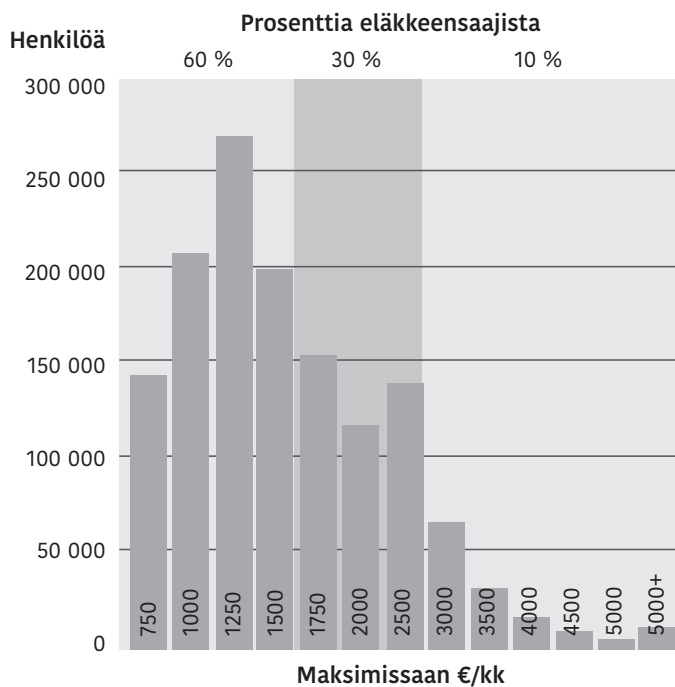
Kunakin vuonna eläkkeelle tuleva ikäryhmä on korkeammalla tulotasolla kuin edellisenä vuonna eläkkeelle siirtynyt. Jälkimmäiset ovat taitetun indeksin piirissä, kun edelliset taas tulevat palkkaindeksin piiristä.

5. Köyhyysriski

Lähestulkoon kaikki 1,4 miljoonaa eläkkeensaajaa ovat pientuloisia. Puolet eläkkeensaajista joutuu tulemaan toimeen alle 1 384 euron eläkkeellä kuukaudessa. Keskimääräinen eläke on 1 613 euroa.

Pelkän takuueläkkeen (767 euroa/kk) varassa sinnittelee 101 000 eläkeläistä. Lähes 800 000 ihmistä, eli 56 %, joutuu tulemaan toimeen alle 1 500 euron kuukausieläkkeellä. Yli 2 500 euroa ansaitseva eläkeläinen on suurituloinen, sillä 88 % heistä saa tätä pienempää eläkettä. Suurituloisia eläkeläisiä on vähän. Yli 5 000 euroa kuukaudessa ansaitsevia eläkkeensaajia on 14 000, eli 1,0 % kaikista.

Eläkkeensaajien tulonjako 2015

Lähde: Eläketurvakeskus

Kun eläkkeen lähtötaso on alhainen, ja kun indeksi ei sitä asianmukaisesti suojaa, niin eläkeläisköyhtyminen kärjistyy. Kolmasosa eläkeläisistä elää EU:n määrittämän köyhyysrajan (60 % mediaanitulosta) alla. Yhden hengen kotitaloudessa se on tällä hetkellä 1 190 euroa kuukaudessa.

Köyhyysrajan alla (1200 €/kk) elävät vanhuuseläkkeensaajat 2015

Kansaneläkeläiset	26 500	2 %
Työeläkeläisiä*	374 000	31 %
Yhteensä köyhyysrajan alla	400 500	33 %
Kaikki vanhuuseläkeläiset	1 215 000	100 %

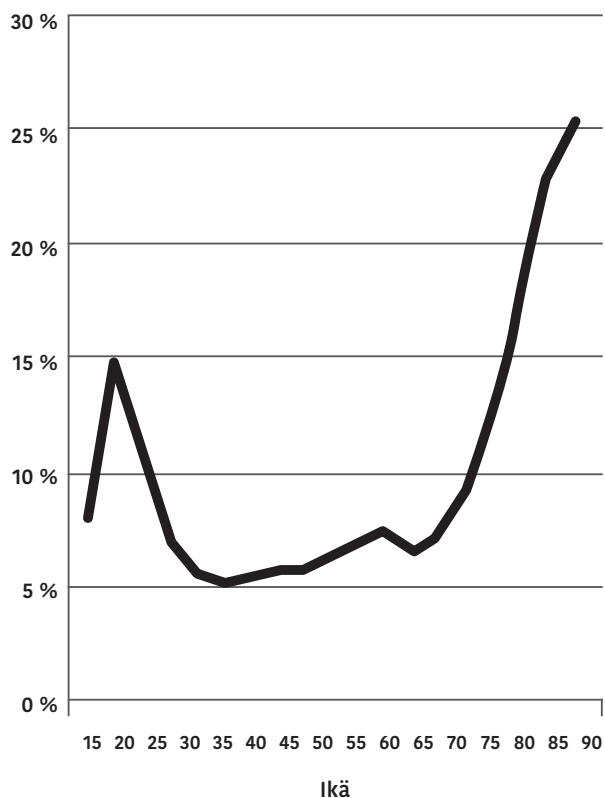
*Työeläkettä (73 %) ja kansaneläkettä (27 %)

Lähde: Eläketurvakeskus

Kaikki pelkkää kansaneläkettä saavat elävät köyhyysrajan alla. Heistä 26 500 saa vanhuuseläkettä. Työeläkeläisiä, jotka kituuttavat köyhyysrajan alla on 374 000, eli 31 % kaikista vanhuuseläkkeensaajista. Suuri joukko sinnittelee aivan köyhyysrajan pinnassa ja taitettu indeksi ”upottaa” heitä koko ajan sen alle.

Pitkittynyt köyhyys koettelee nyky-Suomessa kahta ikäryhmää, nuoria ja ikääntyneitä. Nuorista 23–25-vuotiaista lähes 15 % elää köyhyysrajan alla. He ovat juuri irtautuneet lapsuudenkodeistaan, ovat vaille pysyviä työpaikkoja ja 60 % on opiskelijoita. Kun opinnot päättyvät ja elämä vakiintuu, vapautuvat nuoret aikuiset pahimmasta köyhyysriskistä

Pitkittynyt köyhyys iän mukaan 2014

Lähde: Tulonjakotilasto, Suomen virallinen tilasto

Eläkeläisten köyhyysriski on pysyvä ja iän myötä paheneva. Kun 65-vuotiaista 7 % elää köyhyysrajan alla, niin yli 75-vuotiaista jo 20 %, yli 85-vuotiaista lähes 30 % ja 100-vuotiaista melkein puolet.

Eläkeläiset ovat tämän päivän leipäjonoissa suurin ”asiakasryhmä”, 40 % kaikista. (Maria Ohisalo ja Juha Saari, Kuka seisoo leipäjonossa? Kunnallisuuden kehittämissäätiö, 2014) Eläke ei takaa nykyeläkeläisille sukupolvisopimuksella luvattua perustoimeentuloa.

6. Muiden maiden esimerkki

Missään muualla Länsi-Euroopassa eivät ikäihmiset köyhdy kuten Suomessa. Esimerkiksi Saksassa koko väestöstä on köyhiä 11 % ja Suomessa 7 %. Saksassa yli 75 vuotiaista elää köyhyysrajan alla saman verran, eli 11 %, kun taas Suomessa 20 %. Saksassa ei köyhdytä ikäännyttäessä.

Hollannin eläkejärjestelmää pidetään maailman parhaimpana. Siellä koko väestössä on köyhien suhteellinen määrä sama kuin Suomessa, 7 %. Yli 75-vuotiaista elää Hollannissa köyhyysrajan alla 2 %, meillä kymmenen kertaa enemmän.

Useimmissa EU-maissa eläkkeensaajien tulot verrattuna työikäiseen väestöön ovat paremmat kuin Suomessa. Eläketurvakeskuksen raportin mukaan Suomen eläkeikäisten keskimääräiset tulot suhteessa työikäisiin ovat EU:n 28 jäsenmaan joukossa kahdeksanneksi heikoimmat. (*Eläkkeet ja eläkeläisten toimeentulo 1995–2015*, ETK 16.1.2017)

Maailman kestävimät eläkejärjestelmät ovat Hollannissa ja Tanskassa (*Mercer Global Pension Index*, ETK 24.10.2016). Suomi on tässä kansainvälisessä arvioissa neljänneksi paras. Sekä Suomessa että Hollannissa eläkejärjestelmät toimivat hyvin, mutta Suomessa eläkeläiset voivat huonosti, toisin kuin Hollannissa.

Tanskassa ja Hollannissa, kuten Irlannissa, Luxemburgissa, Norjassa ja Sloveniassa on lakisääteisissä eläkejärjestelmissä käytössä puhdas palkkaindeksi. Myös enemmistössä EU-maista kuten Saksassa, Ruotsissa ja Virossa on käytössä palkkapainotteinen indeksi.

Iso-Britanniassa käytetään peruseläkkeessä joko palkkaindeksiä, hintaindeksiä tai vähintään 2,5 %:n korotusta riippuen mikä eläkkeensaajan kannalta on paras. Miksi Suomessa pelotellaan palkkapainotteisemman indeksin romuttavan eläkejärjestelmän, mutta muualla ei?

Eläkkeiden tarkistusmenettely Euroopassa

Palkka- indeksi	Palkka- painotteinen tai puoliväli- indeksi	Hinta- painotteinen	Hinta- indeksi
Alankomaat	Britannia	Tsekki (33/67)	Belgia (TI)
Luxembourg	Kreikka	Latvia (25/75)	Ranska (TI)
Slovenia	Kypros	Puola (20/80)	Espanja
Tanska	Portugali	Suomi (20/80)	Italia
Irlanti	Ruotsi		Itävalta
Norja	Saksa		Malta
	Unkari		
	Kroatia		
	Viro (80/20)		
	Slovakia (50/50)		
	Sveitsi (50/50)		
	Bulgaria (50/50)		
	Romania (50/50)		

TI = terveyshintaindeksi

Lähde: Työeläkkeiden indeksijärjestelmää arvioineen työryhmän loppu-
raportti, STM raportteja 2012:3 sekä Eläketurvakeskus, Lakisääteisen
työeläkkeen tarkistaminen eri maissa, 18.2.2016.

7. Huoltosuhde

Kun taitettu indeksi hyväksyttiin, oli huolena suurten ikäluokkien eläkkeelle siirtyminen ja väestön ikääntyminen. Eläkemenoja oli hillittävä ja eläkerahastoja tuli kasvattaa, jotta eläkejärjestelmän rahoituksellinen kestävyys varmistetaan. Pelättiin ”eläkepommia”.

Suomalaisille on toisen maailmansodan jälkeen tullut tilastollista elinaikaa lisää 23 vuotta. Ikäihmisten suhteellinen määrä on kasvanut. Vuonna 1970 oli yli 65-vuotiaita koko väestöstä 9 % ja vuonna 1995 jo 14 %. Rajuin muutos tapahtui vuosina 2008–2010, jolloin valtaosa suurista ikäluokista siirtyi eläkkeelle. Ennätys tehtiin vuonna 2009, jolloin 80 000 ihmistä jäi eläkkeelle.

Vuonna 2015 yli 65-vuotiaiden osuus koko väestöstä oli 21 %. Jatkossa eläkeläisten suhteellista osuutta kasvattaa pidentyvä elinikä, ellei maahanmuutto täysin muuta tilannetta. Osuuden ennakoidaan nousevan 2030-luvulla korkeimmilleen 25 %:iin ja sen jälkeen se laskee.

Väestön ikääntymisen pelätään heikentävän huoltosuhdetta. Sosioekonomisena mittarina se on karkea ja pitkälle leimaava. Väestö jaetaan aktiivi- ja passiiviväestöön ikäryhmittäin. Työikäisiä ovat 15–65-vuotiaat, joiden katsotaan huoltavan muun väestön.

Kolmasosa työikäisistä ei kuitenkaan ole työelämässä mukana. Tehokkainta politiikkaa huoltosuhteen kohentamiseksi olisikin työikäisten toimintakyvyn ja työllisyyden parantaminen.

Eläkeläisten rinnastaminen lapsiin on kohtuutonta. Yli 75-vuotiaista 90 % asuu omissa kodeissaan ja vain joka neljäs on säännöllisten vanhuuspalvelujen piirissä. Eläkeläiset ovat itse ansainneet työeläkkeensä, he maksavat verot ja palvelumaksut ja 25 000 heistä on yhä mukana palkkatyössä. Omaishoitajista 60 % on eläkeläisiä. Ikäihmiset ovat taloudellinen voimavara,

eivät leimallisesti huollettavaa passiiviväestöä.

Eläkejärjestelmä on vahvistunut riippumatta suurten ikäluokkien eläkkeelle siirtymisestä. Jatkossa keskimääräisen eliniän nousuun on varauduttu sekä elinaikakertoimella, että nostamalla eläkeikää vuoden 2017 eläkeuudistuksessa

8. Koskemattomat eläkerahastot

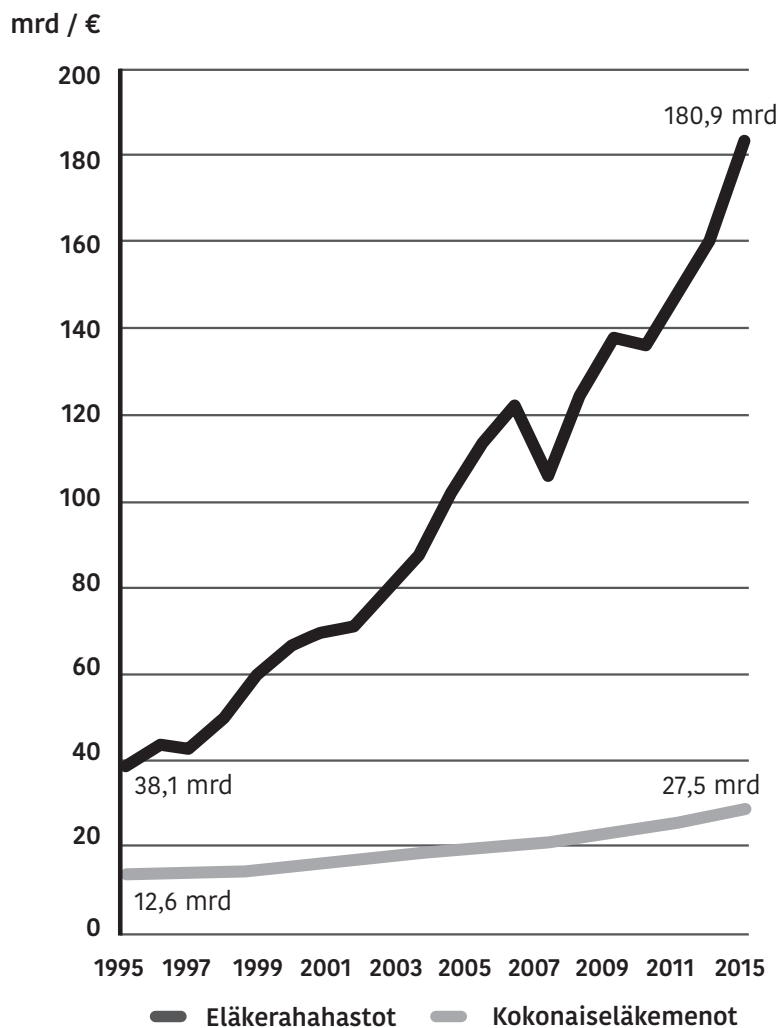
Työeläkevakuutus on osittain rahastoiva järjestelmä. Lähtökohteisesti eläkkeet maksetaan juoksevasti kulloinkin työssäkäyvien eläkemaksulla, josta osa rahastoidaan tulevia eläkkeitä varten.

Tosiasiassa työeläkejärjestelmän historian aikana eläkerahastoista ei ole yhtä vuotta lukuun ottamatta koskaan nettona maksettu eläkkeitä. Joka vuosi, paitsi 2015, työeläkemaksut ovat olleet suuremmat kuin maksetut eläkkeet. Työssäkäyvät ovat aina kantaneet vastuun kulloisenkin ajankohdan eläketurvasta.

Vuodesta 1995, jolloin taitettu indeksi otettiin käyttöön, eläkerahastot ovat koskemattomina viisinkertaistuneet. Ne ovat kasvaneet 38 miljardista eurosta yli 180 miljardiin euroon. Samanaikaisesti eläkemenot ovat kaksinkertaistuneet.

Vanhuuseläkeläisten määrä on 20 vuodessa voimakkaasti lisääntynyt. Vuonna 1995 vanhuuseläkeläisiä oli 790 000, kun vuonna 2015 heitä oli jo 1,2 miljoonaa. Tärkein selittävä tekijä on suurten ikäluokkien eläkkeelle siirtyminen. Rahastojen jyrkkä kasvu vaikuttaa kuitenkin olevan lähes riippumaton eläkeläismäärän kehityksestä.

Eläkerahastot ja eläkkeet 1995–2015

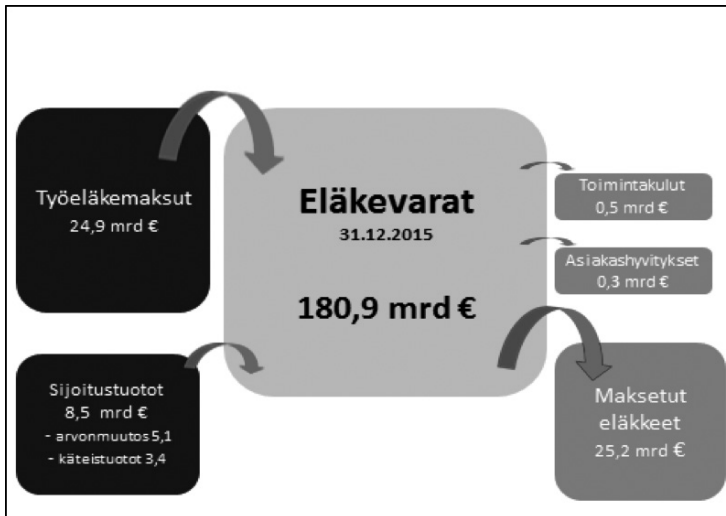
Lähde: Tela ja Eläketurvakeskus

Vuosina 2009–2015, kun suuret ikäluokat siirtyivät eläkkeelle, rahastot kasvoivat yli 78 miljardia euroa, eli 21 000 euroa joka ikinen minuutti. Samana aikana valtion ”velkakello” tikitti

10 000 euroa minuutissa. Tämä on johtanut poikkeuksellisen laajoihin julkisten menojen leikkauksiin.

Tosiasiassa julkinen talous ei velkaannu lainkaan, sillä eläkerahastot ovat kasvaneet yli kaksi kertaa enemmän kuin valtion velka. Tästä syystä Suomi on Luxemburgin ja Viron ohella ainoa EU-maa, joka täyttää unionin kasvu- ja vakaussopimuksen EMU-kriteerit ja kykenee ylläpitämään korkeat luottokelpoisuustasot.

Eläkerahan kiertokulku 2015

Lähde: TELA

Alun perin työeläkevarat sijoitettiin Suomeen takaisinlainausoikeuksin ja sijoituslainoina. Vuoteen 1990 eläkevaroja sijoittamalla luotiin yhteensä 200 000 uutta työpaikkaa. Tänä päivänä vain eläkeyhtiöissä työskentelevät työllistyvät eläkevaroin. Muuten rahat on sijoitettu kiinteistöihin, valtion velkakirjoihin ja Helsingin arvopaperipörssiin.

Vielä vuonna 1997 oli 97 % eläkevaroista sijoitettu Suomeen, mutta nykyisin enää 26 %. Yli 130 miljardia euroa on siirretty ulkomaille, yli puolet euroalueen ulkopuolelle. Suomalaisen eläkevaroilla omistetaan maailman suurimpia yhtiöitä. On arvioitu, että lähes 40 miljardia euroa on sijoitettu veroparatiiseihin ja 12 miljardia euroa on kyseenalaisissa, noteeraamattomissa Hedge-rahastoissa. Ne operoivat riskialttiilla futuuri- ja johdannaismarkkinoilla.

Ulkomaisista sijoituksista on saatu suuria tuottoja, mutta myös riskit ja kulut ovat suuret. Sijoitustuotot vaihtelevat vuosittain jyrkästi. Esimerkiksi vuonna 2008 menetettiin yhdessä vuodessa 17 miljardia euroa. Myös vuosina 2002 ja 2011 sekä alkuvuodesta 2016 ovat tuotot olleet alhaiset.

Tärkein syy sijoittaa ulkomaille on eläkerahastojen jättimäinen koko. Kyse on Suomen ylivoimaisesti suurimmasta pääomakeskittymästä. ”Rahat eivät mahdu Suomeen” on asian ilmaissut Eläketurvakeskuksen toimitusjohtaja Jukka Rantala.

Suomen eläkejärjestelmä on ylipainoinen. Alun perin tavoitteena oli luoda kahden vuoden eläkemenoa vastaava puskurirahasto. Nykyrahassa sen koko olisi noin 50 miljardia euroa. Tosiasiassa eläkevaroja on tallessa jo yli seitsemän vuoden eläkemenojen verran, ja käytännössä koskemattomina ne vain kasvavat. Esimerkiksi viljan varmuusvarastointi kattaa yhden vuoden kulutuksen ja polttoaineiden 5 kuukauden tuontien energian tarpeen.

Ensimmäisen kerran vuonna 2015 työeläkemaksut eivät kyenneet kattamaan kaikkia maksettuja eläkkeitä. Syynä on syvä lama ja jättityöttömyys. Yksityisellä työeläkesektorilla on vastaava koettu kahdesti: 1990-luvun alun taantumana aikana ja nykyisen laman seurauksena vuodesta 2013 alkaen.

Taantumasta huolimatta vuosina 2012–15 rahastot ovat kasvaneet vuosittain 8–12 miljardia euroa. Vuonna 2015 tuotto oli

8,5 miljardia euroa, josta jouduttiin ensimmäisen kerran työeläkejärjestelmän historiassa käyttämään 300 miljoonaa euroa, eli 3,5 %, eläkkeisiin.

9. Sijoittajavalta

Eläkevarat on lakisääteisesti annettu elinkeinoelämän johdon hoitoon. Eläkeyhtiöiden kautta hallitaankin Suomen historian jättimäisintä pääomakeskittymää. Sen kautta luotu omistajavalta ohjaa hallitsevasti suomalaista sijoitustoimintaa ja sen kohdentumista.

Eläkeyhtiöiden edustajat istuvat suomalaisten pörssiyhtiöiden nimitysvaliokunnissa ja he vaikuttavat suoraan elinkeinoelämän henkilövalintoihin ja palkitsemiskäytäntöihin. Tästä sijoittajavallasta runsaine etuuksineen ei tahdota tinkiä eläkkeensaajien hyväksi.

Ylirahastoiva eläkejärjestelmämme käyttää eläkerahaa muuhun kuin eläketurvaan. Kansainvälisten arvioiden mukaan järjestelmä on tehoton ja hallintokuluiltaan kallis. (Keith Ambachtsheer, *Suomen eläkejärjestelmän arvio*, ETK 2013)

Yleensä maailmalla lakisääteisestä eläketurvasta vastaa yksi eläkelaitos. Suomessa taas on kuusi yksityistä työeläkeyhtiötä, joiden lisäksi on eläkekassoja ja eläkesäätiöitä sekä julkisten alojen eläkelaitokset.

Professori Ambachtsheerin mukaan kulut vakuutettua kohden ovat Suomessa 48 euroa korkeammat kuin vastaavissa järjestelmissä maailmalla. Se tarkoittaa laskennallisesti noin 120 miljoonan euron tehokkuusvajetta. Keskeisin syy tehottomuuteen on eläkeyhtiöiden keskinäinen ”kilpailu”, vaikka hoidetaan lakisääteisiä tehtäviä.

Keinotekoinen ja tarpeeton kilpailu asiakkaista on tuhlailtavaa. Vuosittain asiakashyvityksiin ja työhyvinvointiin käytetään

eläkerahaa lähes 300 miljoonaa euroa.

Hallinto on päällekkäistä. Hallintokulut vuodessa ovat yli 500 miljoonaa euroa. Yksi julkinen työeläkeyhtiö tuottaisi eläkevaroissa merkittävän säästön.

10. Mitä indeksiudistus maksaisi?

Palkkaindeksin lisäys eläkemenoon on ensimmäisenä vuonna 312 miljoonaa euroa olettaen reaali-palkkojen kasvuksi 1,6 %. Puoliväli-indeksi lisäisi eläkemenoja kolmasosan tästä. Jos talous ei kasva eivätkä palkat nouse, joilla eläkkeet maksetaan, niin palkkaindeksi ei paranna eläkkeitä lainkaan.

Eläketurvakeskuksen viimeisin ennuste kertoo, että palkkaindeksi aiheuttaisi vuoden 2017 menolisäykseksi nolla euroa (ETK, *Indeksilaskelmien dataliite* 23.11.2016). Saman ennusteen mukaan vuosina 2018–2022 palkkaindeksin vaikutus eläkemenoon olisi yhteensä 50 miljoonaa euroa. Syynä on heikko reaaliensioiden kehitysarvio.

Indeksiudistuksen kustannusvaikutus on aikaa myöten kumulatiivinen korkoa korolle -periaatteen mukaisesti. Samalla tavoin korkoa korolle kasvaa koko kansantalous, palkat, eläke-rahastot ja niiden tuotot. Indeksiudistuksen täysimääräinen vaikutus eläkemenoon näkyy vajaan 30 vuoden kuluttua, sillä sen jälkeen kustannustaso ei enää kasva.

Uusi eläkkeensaaja aloittaa aina alusta indeksiudistuksesta hyötymisen.

ETK:n ennusteessa 30 vuoden päästä palkkatasoindeksin kumulatiivinen kustannuslisä eläkemenossa on 17 %. Se on nykyrahassa 4,2 miljardia euroa enemmän kuin mitä taitettu indeksi aiheuttaisi. Eläkerahastot olisivat vuonna 2045 edelleen suuremmat kuin tänä päivänä. Taitettu indeksi taas lähes kaksinkertaistaisi ne.

Eläkevarat ja eläkemeno 2015–2085 (yksityinen työeläkesektori)

	2015	2030	2045	2065	2085
Eläkevarat					
Taitettu indeksi	114	144	197	309	481
Palkkaindeksi	114	133	117	1	0
Eläkemeno					
Taitettu indeksi	13,7	19,7	24	36,8	53,2
Palkkaindeksi	13,7	21,7	28,2	43,3	63,2

Luvut vuoden 2015 hinnoin, miljardia euroa.

Lähde: Eläketurvakeskus

Eläketurvakeskus arvioi, että 30 vuoden kuluttua, kun suuret ikäluokat ovat jo poistuneet keskuudestamme, palkkaindeksinkin tuloksena eläkevarat olisivat reaalisesti suuremmat kuin tänä päivänä. Nuoremmille sukupolville jäisi myös palkkaindeksin aikaansaama kasvuvaikutus työpaikkoineen ja koko kansallisomaisuus. Indeksiuudistusta ei siis tehtäisi nuoremman polven kustannuksella, vaan hyödyksi.

Sama laskelma kuitenkin ennustaa, että palkkaindeksi söisi eläkevarat vuoteen 2065, suurimman rojahduksen tapahtuessa 2060-luvulla. Eläkerahastoista häviäisi 20 vuodessa 117 miljardia euroa yksityisen sektorin osalta ja yhteensä 185 miljardia euroa. ETK rajaa laskelmansa yksityiseen työeläkesektoriin, jonka osuus rahastoista oli 63 % vuonna 2015.

11. Ennustamisen vaikeus

Yksikään taloustutkimuslaitos ei tee yli 20 vuoden mittaisia ennusteita. Laskelmien luottamusvälit jäävät niin väljiksi, ettei

arviolla ole edes viitteellistä merkitystä.

ETK:n ennuste kuitenkin vakioi yli puoleksi vuosisataa työeläkemaksun 24,4 %. Reaalipalkkojen kasvuksi oletetaan 1,0 % vuosina 2017–26, ja sen jälkeen 1,5 %. Inflaatio olisi 0,4 % vuonna 2016, 1,5 % vuosina 2017–26, ja sen jälkeen 60 vuotta 1,7 %. Luvut ovat valistunutta arvailua, mutta yhdenkin parametrin pieni muutos mullistaa vuosikymmenten päässä kumulatiivisine vaikutuksineen koko ennusteen päätelmät.

Esimerkiksi eläkerahastojen reaalituotto on ETK:n ennusteessa 3,2 % vuonna 2016. Seuraavina 10 vuotena se on 3,0 % ja sitä seuraavina 60 vuotena 3,5 %. Mennyt kehitys osoittaa kuitenkin aivan toista.

TELA:n tilastojen mukaan eläkerahastojen reaalituotto oli vuosina 1996–2015 4,0 %, vuosina 2010–2015 4,6 % ja viime vuonna 5,2 %. (Sijoitusvarojen yhteenveto vuoden 2015 lopussa, TELA 11.3.2016)

Jos ETK:n ennuste käyttäisi menneen kehityksen mukaista 4,0 %:n reaalituotto-oletusta, niin vuonna 2050 rahastoissa olisi varoja käyvin hinnoin 275 miljardia euroa ja vuonna 2080 peräti 680 miljardia euroa enemmän kuin mitä 3,5 %:n tuotto-oletus osoittaa.

Eläketurvakeskus ulottaa oman ennusteensa vuoteen 2085. Taitettu indeksi kasvattaisi tuolloin yksityisten ja julkisten työeläkelaitosten rahastot diskontatuin reaalihinnoin 764 miljardin euron kokoisiksi. Kun jo nyt eläkevaroista on jouduttu siirtämään ulkomaille 130 miljardia euroa, niin taitetun indeksin tuloksena on uhkana Suomen kansantalouden kuivattaminen lähes täysin ulkomaille sijoitettaviin rahastoihin.

Poliittista päätöksentekoa ollaan nyt sitomassa uskomattoman pitkän aikavälin skenaarioihin.

Tämä siitä huolimatta, että lyhyenkin aikavälin ennusteet joudutaan uudelleen arvioimaan aina 5–10 vuoden välein. Myös

indeksi uudistus tulisi toteuttaa siten, että sen vaikuttavuutta tarkastellaan viiden vuoden ajanjaksoin. Näin uudistusta voidaan arvioida suhteessa faktoihin, eikä suhteessa ennustuksiin.

12. Kasvuvaikutus

Eläketurvakeskuksen ennusteen vakavin puute ei kuitenkaan ole valittujen parametrien arvoissa tai kohtuuttoman pitkässä aikavälissä, vaan palkkaindeksin vaikutusarvion tekemättä jättämisessä. Indeksimuutoksen kustannukset eivät katoa mustaan aukkoon.

Ne eivät edes ole kustannus, vaan voimavara. Eläkevaroja käytettäisiin siihen, mihin ne on tarkoitettu eli eläkkeisiin. Kyse on tehokkaasta kysynnän lisäyksestä, ja tämä on sitä suurempi, mitä suurempi ”kustannus” on eläkerahastoille.

Palkkaindeksin kasvuvaikutus (milj. €) (yksityinen ja julkinen työeläkesectori)

	2025	2035	2045	2065	2085
Eläkemeno*	1 700	5 100	7 800	12 000	18 500
Kunnallisvero	250	790	1 180	1 900	3 000
Valtion vero	280	900	1 400	2 400	3 900
Työeläkemaksutulo	190	550	820	1 200	1 800
Työpaikkoja	19 000	58 000	85 000	130 000	185 000

*Eläkemenon lisäys reaaliarvoilla miljoonaa euroa kyseisenä vuonna, joka ETK:n ennuste. Laskelmassa eläkemenon kasvusta käytetään verojen jälkeen 70 % kulutukseen. Keskipalkkaoletus 2 500 €/kk, kunnallisvero 20 %, ALV 20 % ja valtion vero 2016 verolaskurista. Yksi uusi työpaikka syntyy 50 000 eurolla.

Lähde: Asiantuntijaryhmä, Suomen Senioriliike

ETK:n ennusteessa vuonna 2045 palkkaindeksi lisää taitettuun indeksiin verrattuna yksityisen työeläkesektorin eläkemenoa 4,2 miljardia euroa ja julkinen mukaan luettuna yhteensä 7,8 miljardia. Laitos ei kuitenkaan laske tämän kustannuksen dynaamista, kumulatiivista vaikutusta kansantalouteen ja eläkerahoitukseen.

Jos ennakoitu muhkea eläkemenon kasvu olisi totta, sillä olisi merkittävä vaikutus talouskasvuun ja työllisyyteen. Tätä ETK:n ennustemalli ei sisällytä laskelmaan. Siten koko ennusteelta on pohja pois. Väite rahastojen hupenemisesta vuonna 2065 jää täysin ilmaan.

Vuosina 2045–65 eläkerahastot kadottaisivat ETK:n ennusteen mukaan palkkaindeksin seurauksena 185 miljardia euroa, eli keskimäärin joka vuosi nykyrahassa yli 9 miljardia euroa. Rahat eivät kuitenkaan ole menetys, vaan kansantalous saisi kohentuneesta eläketurvasta poikkeuksellisen vahvan reaalihintaisen ostovoimalisän.

Välitön laskennallinen hyöty 9 miljardin euron keskimääräisestä vuosittaisesta eläkemenolisäyksestä olisi valtion ja kuntien verotuloissa yli 3 miljardia euroa. Talouden piristyminen vähentäisi julkisen talouden menopaineita. Suomeen myös luotaisiin yli 100 000 uutta työpaikkaa ja eläkerahastotkin karttuisivat joka vuosi yli miljardi euroa lisääntyneiden työeläkemaksujen ansiosta.

Palkkaindeksi antaisi siis merkittävän kasvusysäyksen koko kansantaloudelle. Nuorempi polvi saisi töitä, heidän oma eläketurvansa vahvistuisi ja Suomen talouden kuivattaminen eläkerahastoihin loppuisi. Näitä kasvuvaikutuksia ETK:n ennustemalli ei huomioi laskentakaaviossaan. Siksi jää pelkäksi hypoteesiksi rahastojen purkautuminen joskus 2060-luvulla. Tämä ennuste on kuitenkin muuttunut poliittisessä keskustelussa faktaksi.

13. Jos palkkaindeksi olisi ollut aina voimassa

Ennusteita varmempi tietolähde on mennyt kehitys. Eläketurvakeskus on tehnyt laskelman, mikä olisi palkkaindeksin kustannusvaikutus, jos se olisi ollut käytössä menneet 40 vuotta. (Ismo Risku, *Entä jos työeläkkeet olisivat aina seuranneet ansioita?* ETK 13.5.2016)

Taaksepäin katsovassa arvioissa tiedetään eläkeläismäärät, reaali-palkkakehitys, inflaatio, rahastojen reaalituotto, työllisyysaste ja työeläkemaksukertymät. Niitä ei tarvitse arvailla. Laskelman lähtöoletuksena on, että kasvanut eläkemeno olisi katettu supistamalla eläkevarojen rahastointia. Tämän seurauksena sijoituksista saatujen tuottojen määrä olisi ollut toteutunutta vähäisempi.

Laskelman mukaan eläkerahastojen koko olisi nyt noin 90 miljardia euroa. Työeläkemenot olisivat tänä päivänä 4,2 miljardia euroa, eli 17 % nykyistä korkeampia.

ETK:n laskelman tulokset perustuvat yksinkertaiseen arvioon, mutta ne ovat paljastavat. Palkkaindeksi ei olisi 40 vuodessa tyhjentänyt eläkerahastoja. Ne olisivat puolet pienempiä kuin nykyisin, mutta kolme kertaa suuremmat kuin 1990-luvun alussa.

Suomalaisen työeläkejärjestelmän isä, vakuutusmatemaatikko Teivo Pentikäinen piti palkkaindeksiä ainoana mahdollisena eläkeindeksinä ansioturvasa. Hän myös kaavaili rahastojen maksimikooksi kahden vuoden eläkemenoa. ETK:n taaksepäin katsovan arvion mukaan palkkaindeksi olisi tuottanut tähän tavoitteeseen nähden lähes kaksinkertaiset rahastot. Näin ollen palkkaindeksikin olisi johtanut ylijärjestelmään.

ETK:n laskelma kertoo vastaansanomattomasti, että taitettu indeksi on ollut tarpeeton eläkejärjestelmän rahoituksellisen kestävyuden kannalta. Suurten ikäluokkien aiheuttamaa uhkaa liioiteltiin, eikä ”eläkepommia” ollut.

Palkkaindeksin kumulatiivinen vaikutus tämänpäiväiseen työeläkemenoon olisi 40 vuoden jälkeen nykyisen 25,2 miljardin euron sijasta 29,4 miljardia euroa. Työeläkkeet olisivat siis 17 % nykyistä korkeampia. Tämä olisi merkittävä kasvupanos kansantalouteemme.

Eläkevaroja ei olisi sijoitettu ulkomaille nykyistä 130 miljardia euroa, vaan ”ainoastaan” 40 miljardia. Ostovoiman lisäys kotimaisiin työvoimavaltaisiin palveluihin olisi yli 4 miljardia euroa. Korkeampien työeläkkeiden ansiosta verotulot lisääntyisivät 1,3 miljardia euroa, työeläkemaksut karttuisivat 0,5 miljardia enemmän ja maassa olisi lähes 50 000 uutta työpaikkaa. Eläkkeiden palkkaindeksi tuottaisi siis huikean elvytysruiskeen taantumalla kansa painivalle suomalaiselle yhteiskunnalle.

Mutta ei, meillä on valitettavasti käytössä vuonna 1995 hyväksytty taitettu indeksi.

14. Kaikkein köyhimpien perusturva

Yli 26 000 vanhuuseläkeläistä, 2 % kaikista, tulee toimeen pelkän kansaneläkkeen varassa. Työeläkeindeksin korjaus ei suoraan hyödytä näitä perusturvan varassa eläviä pienituloisimpia. He eivät koskaan ole olleet palkkatyössä ja ansioturvan piirissä.

Kansaneläkeläisten toimeentulon kohentaminen edellyttää tasokorotuksia perusturvaan ja julkisten palvelujen varmistamista. Nämä rahoitetaan verovaroin. Kansaneläkkeen, yhtä lailla kuin lapsilisien tai työmarkkinatuen korotukset, eivät kuitenkaan voi olla peruste, jolla väistää taitetun indeksin korjaaminen ja eläkerahastoihin koskeminen.

Yli 374 000 työeläkeläistä, 31 % kaikista vanhuuseläkkeensaa- jista, elää köyhyysrajan alla ja heikko indeksi valuttaa heitä yhä enemmän sen alle. Jos työeläke säilyttäisi tasonsa, niin paine täydentävään kansaneläkkeeseen vähenisi. Näin julkinen talous saisi

säästöjä ja lisäsäästöjä tulisi vähentyvissä asumistuki- ja toimeentulotukimenoissa. Parempi eläke kasvattaisi myös verotuloja.

15. Suosiiko palkkapainotteisempi indeksi suurituloisia?

Indeksitarkistukset ovat prosenttikorotuksia. Kuten normaalit palkankorotukset myös taitettu indeksi ja palkkaindeksi antavat enemmän euroja käteen suurituloisemmalle kuin pienituloiselle. Tosin verotus oikaisee tätä epäsuhtaa.

Indeksitapa ei sinällään kasvata suhteellisia tuloeroja, mutta heikko indeksi rankaisee kaikkia eläkkeensaajia. Paremmasta indeksistä hyötyvät yhtä lailla kaikki, mutta rajahyöty euroa kohden on pienituloisimmilla suurin.

Jos halutaan kitkeä pois prosenttikorotuksen euroina näkyvä tulonlisä suurempituloisille, niin silloin pitäisi esittää indeksitarkistuksen rakenteen muuttamista. Tasasuuruinen eurokorotus muuttaisi järjestelmän ansiosidonnaisen luonteen korotusten osalta.

Indeksitapa on myös sukupuolivaikutuksiltaan neutraali. Indeksiuudistus ei kasvata tuloeroja mies- ja naiseläkkeensaajien välillä. Naisten euro on palkoissa 80 senttiä ja mummon euro eläkkeessä 74 senttiä. Keskimääräinen työeläke on naisella nykyisin 1 232 euroa kuukaudessa ja miehellä 1 661 euroa.

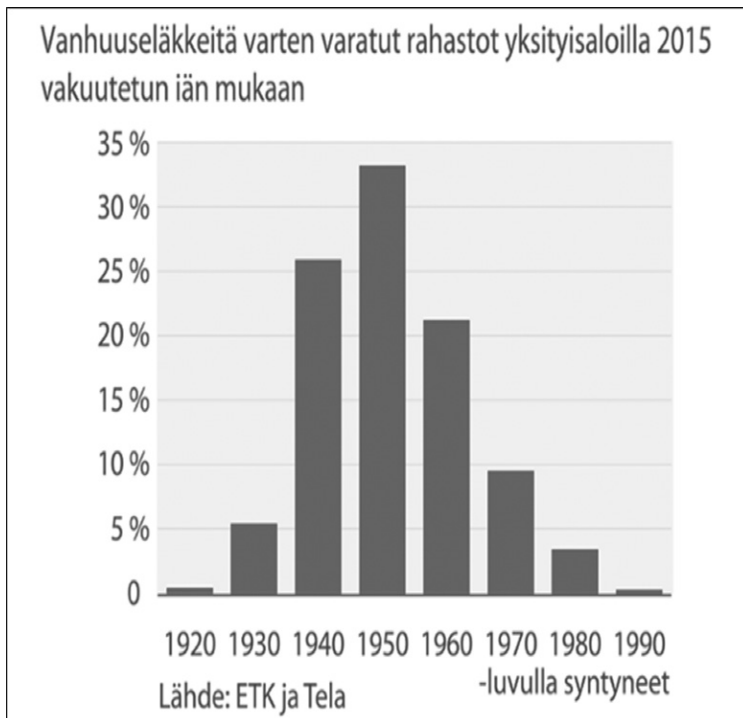
Jos käytössä olisi palkkatasoindeksi, niin kaksikymmentä vuotta eläkkeellä ollut keskimääräinen naiseläkeläinen saisi 1 725 euroa kuukaudessa ja mies 2 325 euroa. Työeläkeläismies siis hyötyisi keskimäärin 171 euroa naista enemmän, mutta suhteelliset tuloerot säilyisivät ennallaan.

16. Sukupolvien välinen oikeudenmukaisuus

Suomen työeläkejärjestelmässä eläke perustuu työansioihin. Kukaan työssäkäyvä sukupolvi rahoittaa kulloistensa eläkeläisten eläketurvan ja kartuttaa yhteisiä eläkevaroja. Tämä antaa oikeuden ansiosidonnaiseen eläketurvaan.

Perustuslakivaliokunta pitää ”henkilön itselleen ansaitsemaa eläke-etua omaisuudensuojan piiriin kuuluvana”. (PeVL 13/1995) Karttuneita eläkevaroja voidaan käyttää vain eläkkeisiin ja kullakin sukupolvella on oikeus ylläpitää ansaitsemansa tulotaso eläkevuosinaan.

Näin ollen indeksiuudistusta ei voida tehdä yhdenkään eläkeläispolven kustannuksella.

Eläkerahastot eivät ole minkään yksittäisen sukupolven omaisuutta, vaan rahoja on varattu niin nykyisille kuin tulevillekin eläkkeensaajille. Eläkevaroista suurin osa on jo eläkkeellä olevien tai juuri eläkkeelle siirtyvien säästöjä. Yli 65 % rahastojen varoista on 1930–50-luvuilla syntyneiden eläkesäästöistäkertyneitä. (*Eläkerahastoissa on kaikkien ikäluokkien rahaa*, TELA-teema, marraskuu 2016).

Nykyiset eläkeläiset eivät kuitenkaan ole saaneet rahastoista euron euroa, ei edes niiden tuotoista. Työeläkemaksut ovat yhtä vuotta lukuun ottamatta kattaneet maksetut eläkkeet.

Nykyisistä eläkerahoista runsas 20 % on ”varattu” 1960-luvulla syntyneille ja vajaa 10 % 1970-luvulla syntyneille. Näin kukin sukupolvi kartuttaa yhteisiä eläkevaroja, joista nykynuorten, 1980–90-luvuilla syntyneiden osuus on tällä hetkellä 3,5 %. Heillä pääurakka omien eläkesäästöjensä osalta on vielä edessä.

”Eläkevarojen käyttämistä kokonaan yhden sukupolven hyväksi ei voi perustella millään argumentilla.” (Jaakko Kiander, HS 12.3.2016)

ETK:n ennusteen mukaan (*Indeksilaskelmien dataliite* 23.11.2016, ETK) palkkaindeksiä käytettäessä eläkerahastot olisivat vuonna 2045 reaalisesti suuremmat kuin tänä päivänä. Taitetulle indeksillä ne olisivat 313 miljardia euroa, eli lähes kaksi kertaa nykyistä suuremmat.

Keskimäärin odotettavissa oleva elinaika on 65-vuotiaalla 20 vuotta. Kolmenkymmenen vuoden päästä valtaosa nykyeläkeläisistä on poistunut keskuudestamme. Heidän kartuttamansa eläkevarat siirtyvät käytännössä kokonaan tuleville sukupolville. Taitetun indeksin vuoksi nykyeläkeläisiä ei koske sukupolvien välinen oikeudenmukaisuus, siitä että ansaittu eläketaso säilyy.

Eläketurvakeskuksen ennuste kertoo, että rahastot häviäisivät palkkaindeksillä vuoden 2045 jälkeen, jolloin 1980-90 -luvulla syntyneet siirtyvät eläkkeelle.

Heitkö Ilmarisen johtaja Jaakko Kiander tarkoitti varoit- taessaan, että ei ole reilua käyttää eläkevaroja ”kokonaan yhden sukupolven hyväksi”.

Suurista ikäluokista ei ainakaan ole kyse, sillä vaikka palkka- painotteisempi indeksi astuisi välittömästi voimaan, nämä eivät enää kykene hyötymään siitä kuin osittain.

”Suuret ikäluokat päättivät jättää laskun eläkkeistä tule- velle sukupolville. Kuinka kauan nuoret suostuvat maksa- jiksi? Sukupolvisopimus on kirjoitettava uusiksi.” (Teemu Muhonen ja Jari Hanska, Eläketurma, Vastapaino 2016)

Toimittajat Teemu Muhonen ja Jari Hanska haluavat uu- tuuskirjassaan hylätä ikiaikaisen sukupolvisopimuksen, jonka mukaan vanhemmat ovat kustantaneet sekä lastensa hoivan että omien vanhempiensa eläkkeet. Näin suuret ikäluokat tekivät. Tänä päivänä valistuneet nuoret haluavat tehdä samoin omille vanhemmilleen.

Jos sen sijaan Muhosen ja Hanskan tavoin kyseenalaistetaan nuorten tuntema, yli sukupolvien ulottuva yhteisvastuu, niin ei ole ihme, että toimittajat ovat huolissaan myös omasta elä- keturvastaan.

Ehkä heidän lapsensa myös aikanaan samoin perustein kiel- täytyvät maksamasta heidän eläkkeitään.

17. Eläkevastuu

Eläkerahastojen kokoa verrataan usein jo ansaituista eläkkeistä aiheutuvaan eläkevastuuseen.

”Eläkerahastot ovat eurooppalaisittain suuret, sillä Suomessa on varauduttu väestön ikääntymiseen hyvin. Rahastoissa on 180 miljardia, mutta vastuut ovat yli 600 miljardia.” (Eläkerahastoissa on kaikkien ikäluokkien rahaa, TELA-teema, marraskuu 2016).

TELA myöntää suomalaisen eläkejärjestelmän rahastoivan enemmän kuin vertailumaissa. Yhdessäkään maassa lakisääteinen eläkejärjestelmä ei ole täysin rahastoiva, eikä voisi olla. Ylipäättäen ei ole olemassa sellaista vakuutusmuotoa, joka kykenisi vastaamaan ”kaikkiin mahdollisiin tulipaloihin yhtä aikaa”.

Useissa maissa käytetään lakisääteisessä perus/työeläkkeessä pelkkää jakojärjestelmää, jolloin kulloinenkin työntekijäpolvi kattaa eläketurvan. Rahastoja on tämän päälle kartutettu pus-kureiksi yllättäviä vajeita varten.

TELA:n viittaus 600 miljardin euron eläkevastuuseen on puhtaasti laskennallinen. Eläkevastuut eivät koskaan voi yhtäaikaaisesti ja täysin realisoitua. Se tarkoittaisi sitä, että kaikki siirtyisivät eläkkeelle samaan aikaan ja työnteko loppuisi kokonaan ja pysyvästi.

18. Sukupolvien väliset erot työeläkemaksussa

Eläketurvakeskus on viime aikoina alkanut tehdä erikoisia laskelmia työeläkemaksun tuotosta eläketulona sukupolvien välillä. Johtopäätöksenä on, että 1940–60 -luvulla syntyneet saavat eläkemaksulle enemmän vastinetta kuin nuoremmat sukupolvet. Syynä on nykyinen, aiempaa korkeampi työeläkemaksu.

Itse eläke tulee olemaan nuorilla suurempi kuin nykyisin.

Myös eläketulo alkoi iäkkäämmillä karttua vasta 23-vuotiaasta, kun se nykyisin karttuu koko työuralta. He myös maksoivat ylimääräisiä kansaneläkevakuutusmaksuja. Eläkkeellä oloaika vaihtelee sekä yksilöittäin että ikäryhmittäin. Pidempään elävä saa aina korkeamman reaalityoton eläkemaksulleen. Sukupolvien välillä on tässä suhteessa luonnollista eroa.

Aiemmin tuloveroasteet olivat nykyistä korkeampia. Tämä tasoittaa työeläkemaksun aiheuttamaa ”verokuormaa” sukupolvien välillä, jos tätä ylipäätään on tarpeen vertailla. ETK:n laskelma on erityisen outo sikäli, että eläkejärjestelmämme on etuusperusteinen, ei maksuperusteinen. Työeläkkeet eivät määräydy työeläkemaksuista, vaan ansaituista tuloista. Kyseessä ei ole vakuutusjärjestelmä, vaan sosiaaliturvajärjestelmä. Työeläke-etuudet on lailla määrätty ja siksi eläkerahastot katsotaan sosiaalirahastoiksi.

Sukupolvien väliseen vertailuun kuuluu eläkerasitus, mutta myös kansallisvarallisuus, joka on sekä fyysistä pääomaa että koulutus- ja terveystyöväimää. Eri sukupolvet elävät elinehdoiltaan hyvin erilaisessa yhteiskunnassa. Siksi on harhaanjohtavaa vertailla etuja ja velvollisuuksia eri historian vaiheissa toisiinsa, jos ei katsota yhteiskuntaa kokonaisuudessaan. Jokainen eläkeläispolvi on maksanut ja maksaa lakisääteiset velvoitteensa ja siksi jokaisella on yhtäläinen oikeus ansaitsemaansa eläketurvaan.

Nykynuorilla ovat epävakaa työllisyysnäkökulma ja tulokehitys saattaa olla heikkoa. Tämä on vakava ongelma. Eläkerahastoista he tulevat kuitenkin saamaan vain ansioidensa mukaan, ei yhtään enempää.

Sukupolvien välinen oikeudenmukaisuus tarkoittaa sitä, että tuleville, mutta myös nykyisille eläkeläisille turvataan ansaitsemansa tulotaso eläkevuosina. Kenenkään ei pidä lakisääteisesti köyhtyä.

19. Eduskunta joutuu tekemään valinnan

Ylirahastoivan eläkejärjestelmän ylläpitäminen ei ole nykyisten eikä tulevien eläkkeensaajien etujen mukaista. On jo aika hillitä eläkerahastojen kasvua ja estää eläketasojen lasku.

Eläkevarat on lakisääteisesti annettu elinkeinoelämän johdon hoitoon. On synnytetty Suomen historian jättimäisin pääomakeskittymä, jonka tarjoamasta omistajavallasta etuukseineen ei tahdota tinkiä. Eläkevaroja tai niiden tuottoja ei ole käytetty eläkkeisiin. Sen sijaan eläkeläisten etuuksia on heikennetty viimeisen parin vuosikymmenen aikana enemmän kuin minkään muun väestöryhmän koko Suomen historiassa. Tässä on vakava eturistiriita.

Eläkerahastot on koottu eläkkeitä varten eikä yksityisten eläkeyhtiöiden sijoittajavallan välineeksi. Nyt sen sijaan eläkeläisiä köyhdytetään lakisääteisesti ja pidetään rahastot ja niiden tuotot koskemattomina. Nuorille taas jätetään työpaikat luomatta siirtämällä merkittävä osa kansallisvarallisuudesta ulkomaille ja velkaannuttamalla näin julkinen talous. Julkisuudessa harrastettu nuorten pelottelu indeksiuudistuksen suhteen on vastuutonta.

Indeksiuudistuksessa pitää varmistaa jokaisen eläkeläispolven eläketurva. Uudistusta ei voida tehdä kenenkään kustannuksella. Sukupolvien välinen oikeudenmukaisuus koskee kaikkia eläkkeensaajia, niin nykyisiä kuin tulevia. Yksikään eläkeläispolvi ei saa köyhtyä eläkkeellä ollessaan.

Palkkatasoindeksi on aitoa sukupolvien välistä solidaarisuutta. Tehdessään päätöstä tässä asiassa eduskunta joutuu valitsemaan hillitäkö eläkerahastojen kasvua vai jatkaa eläkeläisten köyhdyttämistä. On aika kumota taitettu indeksi ja edistää palkkatasoindeksillä nuorten työllisyyttä.

Kun indeksiuudistus tehdään, sitä olisi järkevää tarkastella viiden vuoden välein. Näin uudistusta päästään arvioimaan suhteessa faktoihin, ei ennusteisiin ja arvailuihin.